

Stichting Behoud Dierenwereld Veluwe

Opgericht 4 juni 1986

Ingeschreven Kamer van Koophandel te Zutphen onder nummer S
41040043

Doel: Bescherming en behoud van alle op de Veluwe voorkomende diersoorten in hun natuurlijke omgeving, met inachtneming van de druk die een biotoop kan verdragen.

Bestuur: Voorzitter:	H. Bonekamp	tel.055-3667617
Secretaris:	H. Kats	tel.055-3558686
Penningmeester:	H. Kerksen	
Lid:	W. Fiets	tel.055-3556836
Lid:	J. Rolfes	tel.055-5413909
Lid:	A. Bodde	tel.055-5787720

Nieuwe donateurs aanmelden bij:

Secretariaat: Postbus 103
7300 AC Apeldoorn
tel. 055-3558686
email: H.L.Kats@inter.nl.net

Donaties: minimaal: Euro 5,00 per jaar
voor het leven: Euro 125,00 eenmalig

Gironummer: 1946458
t.n.v. Stichting Behoud Dierenwereld Veluwe
Nunspeet

Uitgave 2002

STICHTING BEHOUD DIENWERELD VELUWE

Inhoud

Voorwoord	1
Koningsvaren	2 - 3
Overzicht projecten SBDV	3 - 6
Houtskool	6 - 9
Moerasgebied Het Schol	9 - 12
De boswachterij Nunspeet, een korte impressie	12 - 15
Vuurvliegje of glimworm?	15 - 18
Vakantie op de Veluwe?	21 - 23
Een moment voor ontspanning	24
Bijzondere waarnemingen	24 - 27
Nestkastenproject Radio Kootwijk	28
Wat er zoal gebeurde...	29
SBDV-Internetpagina	30
De euro en uw donatie	30
Jaarprogramma 2002	31 - 33
Vrijwilligerswerk in natuurgebieden – MKZ en de problemen	33 - 36
Overzicht van de diverse projecten en data	36

*Tekeningen: H. Bonekamp / Foto's: W. Fiets, H. Bonekamp, W. Fick
Lay-out/opmaak: Ph. Logtenberg / Eindredactie: A. Bodde
© 2002 Stichting Behoud Dierenwereld Veluwe, Apeldoorn*

De mens is het intelligentste van alle dieren en het meest dwaze.
Namens de dieren,
Diogenes (412 - 323 voor Christus)

Het voortbestaan van de diersoorten op aarde is afhankelijk van de gevoelige balans van de natuur.

Tot nu toe hebben vele dieren de inbreuk van de mens op hun bestaan overleefd. Maar wanneer wij niet leren de dieren op hun juiste waarde te schatten en een plaats op deze aarde voor hen zeker stellen, bestaat het gevaar dat wij de rijke en kleurrijke wereld ontdoen van vele bewoners. Wij hopen en geloven dan ook dat u, samen met ons, ons enthousiasme voor de dierenwereld in al zijn vormen kunt delen.

Voorwoord

Veluwe 2010, onthekking, poorten naar het rivierengebied, nieuwe natuur. Wildviaducten, herten in het Drents-Friese Woud, wisenten op de Veluwe, bevers in de polder. Hertentrek van de Veluwe naar de Oostvaardersplassen. Elanden weet ik waar.

Zeearenden in de Weerribben, kraanvogels in Drente .
De oehoe terug in Limburg, samen met de lynx.

Hier kunnen wij niet tegenop. Wat hebben wij als Stichting Behoud Dierenwereld Veluwe nog te bieden?

Wie het kleine niet eert, is het grote niet waard. 'Alle kleine beetjes helpen', sprak de mug en hij spuugde in de Noordzee. 'Wat stampen wij', sprak de muis tegen de olifant, toen ze samen over een brug liepen. Elke eik was ooit een eikel.

Afgelopen jaar hebben wij het kleine weer volop 'geëerd', hebben we met de olifant over een brug gelopen. Want ik merk wel dat wij, ondanks dat we niet zo groot zijn, wel voor vol worden aangezien. We overlegden weer met Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, gemeente Apeldoorn en hebben op diverse terreinen weer een stempeltje mogen drukken. Dit tot vreugde van veel van onze leden.

Ik hoop van harte dat wij als vriendenclub, niet al te groot, weer een jaar tegemoet gaan waarin we wederom van ons kunnen laten horen en opnieuw hier en daar een terreineigenaar mogen ondersteunen. Ook hoop ik dat een aantal van u weer op de diamiddagen aanwezig zal zijn. Altijd boeiend en gezellig.

Het bestuur wenst u en de uwen een zeer voorspoedig jaar toe.

Henk Bonekamp

voorzitter SBDV

Koningsvaren

Gert-Jan Blankena

Natuur is maakbaar. Daarvan getuigen de talrijke natuurbouwprojecten in onze omgeving. Vooral natte natuur doet het goed: al binnen enkele jaren (her)vestigen zich allerlei bijzondere plantensoorten. Soms zijn die zó bijzonder dat je je afvraagt of er niet iemand met zakjes zaad heeft lopen strooien. Zeker als zo'n plantensoort in de wijde omgeving niet (meer) wordt aange troffen. Zoals de vondst van parnassia en beenbreek in natuurbouw-projecten bij Apeldoorn. De dichtstbijzijnde groeiplaatsen liggen voor parnassia achter Uddel en beenbreek vinden we pas in het Kootwijkerveen achter Assel. Natuurlijk is het mogelijk dat de stoffijne zaden die afstand hebben kunnen overbruggen. Ook is er een mogelijkheid dat de zaden na een verblijf van vele tientallen jaren in de bodem toch hebben kunnen kiemen. Maar enige achterdocht is wel op zijn plaats. Geldt dit ook voor de meest recente vondst, die van een tweetal koningsvarens langs een minuscuul heideveldje in het Woudhuis? Dit bijna dichtgegroeide heideveldje is in 1993 ontiaan van struiken, bomen en de volkomen vergraste bovenlaag.

Verrassingen waren er genoeg: al na enkele jaren stonden er honderden exemplaren van de kleine zonnedauw, een vleesetend plantje. En tientallen plantjes van de kleine wolfsklauw, ook al zo'n pionier van natte heide. Daarna verschenen onder andere beenbreek, gagel en dan nu de (wettelijk beschermde) koningsvaren. De dichtstbijzijnde groeiplaatsen zijn een leemkuil in Berg en Bos en een bos bij een landgoed in Loenen. Nu zijn de zaden, pardon, de sporen, van varens zo mogelijk nóg kleiner dan die van de hogere planten. Dat die dus een eind kunnen worden meegenomen door de wind, is niet zo verwonderlijk. Alhoewel: die sporen moeten dan wel eerst een eind dwars door een bos hebben gevlogen.

En uiteindelijk een gunstige plek hebben bereikt om te kunnen kiemen. Maar hier staan twee exemplaren, en dat maakt vestiging door een natuurlijke verspreiding een stuk minder waarschijnlijk. Bovendien vermeldt de literatuur ook nog eens dat de sporen van koningsvarens niet lang kiemkrachtig blijven. Dus een jarenlange sluimer in de grond is al niet waarschijnlijk. Maar gelukkig: een ander boek weet te vermelden dat de koningsvaren er een truc op na houdt om de tijd te overbruggen: hij vormt gewoon een prothallium dat zichzelf elk jaar door knopvorming vernieuwt. Een wat? Een truc inderdaad.

Varens houden er een knap ingewikkelde manier van voortplanten op na. Ze vormen sporen, net zoals paddenstoelen en mossen. Maar zo'n spore groeit niet uit tot een nieuwe plant, maar tot een heel speciaal plantje: het prothallium. Pas op dit prothallium ontstaan de geslachtsorganen, waarvan ik u de namen zal besparen. Pas dan komt het bekende verhaal van zaad- en eicellen, bevruchting en het ontstaan van een nieuwe plant. Tot dusver niets speciaals, maar wat is die truc dan? Dat de plant in staat is om geen geslachtsorganen te laten ontstaan op het prothallium, omdat de omstandigheden niet goed zijn. Er ontstaat gewoon een nieuw prothallium, en dat kan zo jaren doorgaan. Totdat de omstandigheden wél gunstig zijn. Pas dan ontstaan de zaaden eicellen; pas dan ontstaan er nieuwe planten. Waarbij we nu mogen aannemen dat de nieuwe koningsvarens inderdaad nakomelingen zijn van planten die daar vroeger ook al stonden. Logisch ook, want wáár ter wereld zou je zakjes met zaden, pardon, sporen van koningsvarens kunnen kopen?

Overzicht projecten S.B.D.V

Dit jaar bieden we u geen complete opsomming van onze projecten. Mocht u daarover meer willen weten, raadpleeg dan ons boekje van vorig jaar of neem contact op met een van onze bestuursleden. Vanzelfsprekend zijn we ook het afgelopen jaar naar 'onze' projecten geweest om op de hoogte te blijven van de ontwikkelingen. De meest in het oog springende zaken zetten we hier even voor u op een rijtje.

Poel in Het Woudhuis

Het laatste project is inmiddels gerealiseerd: de poel in Het Woudhuis. Het is een prachtig gebied aan het worden. De opzet was en is dat hier gedeeltelijk moerasbos ontstaat met permanent open water en een gedeelte schraalgrasland. Het is er inderdaad zeer moerassig. Het is niet mogelijk om je hier buiten de paden te begeven zonder natte voeten te krijgen. Het IVN (Instituut voor Natuureducatie) heeft twee natuurpleinen aangelegd waarvan er een langs de poel loopt. Er is een boekje uitgegeven met een beschrijving van de natuurpleinen, dat bij het IVN en de Apeldoornse VVV verkrijgbaar is. De routes beginnen bij de grote parkeerplaats aan de Woudhuizerweg. Er is door de gemeente Apeldoorn een duidelijk bord geplaatst dat het begin markeert van twee zogenoemde paaltjesroutes, één van gemiddeld drie kwartier en één van zo'n vijf kwartier wandelen. Gaat u maar eens op een mooie voorjaars-

dag kijken en volgt u de paaltjes. Het gebied ligt oostelijk van Apeldoorn en heet Landgoed Het Woudhuis. Als het goed is komt u vanzelf weer terug bij de parkeerplaats. Het is beslist de moeite waard (zie ook het artikel van Gert-Jan Blankena elders). Uiteraard houden we u de komende jaren op de hoogte van de ontwikkelingen in dit gebied en bij de andere projecten.

Natuurontwikkeling bij het Woudhuis

Pompkelder Boswachterij Berg en Bos

Nadat we in januari met onze vleermuisdeskundige Ruud Kaal de pompkelder hadden geïnventariseerd kwam Ruud met het idee om een aantal planken aan de muur te bevestigen. Deze kunnen dienen als hangplekken voor de vleermuizen. Dit is inmiddels gerealiseerd. We gaan in januari kijken in hoeverre de vleermuizen dit waarderen.

Herstel van een stukje cultuurhistorie op de Noorderheide.

Met een aantal vrijwilligers zijn we bezig op de Noorderheide om de rond 1900 aangelegde beekjes die naar diverse vennetjes lopen weer zichtbaar te maken en te restaureren. Het is een stukje cultuurhistorie dat zeer uniek is en een grote ecologische waarde heeft. In 1993 hebben we onder twee zandpaden duikers aangelegd, waardoor de beekjes weer met elkaar verbonden werden en er met auto's over de paden gereden kon worden. Ook de groot-

ste vijver in het gebied, Tonnetjesdelle genaamd, is door middel van de gemetselde beekjes op het geheel aangesloten. Aan de achterzijde van Tonnetjesdelle loopt een met wilgen begroeide wal die de scheiding vormt tussen Elspeterbosch en Noorderheide, een ideale plek voor ringslangen! De vennetjes op de Noorderheide worden via de beekjes van water voorzien door middel van een elektrische pomp, die geplaatst is in het oude pomphuis. De stroom voor de pomp komt van de in de nabijheid gelegen villa. Dit pomphuis is op het op een na hoogste punt van het terrein aangelegd. Alleen de Flesjesberg in hetzelfde gebied is hoger. Het pomphuis is een grof gemetseld gebouwtje dat gedeeltelijk in de grond is weggewerkt. In het pomphuis bevindt zich een waterput waarin de elektrische pomp is neergelaten. Het water wordt van 100 meter diepte omhoog gepompt.

Begin 1900 heeft de toenmalige eigenaar van het gebied, dhr. Daniel George van Beuningen, het hele stelsel van gemetselde beekjes laten aanleggen. Oorspronkelijk liepen er hier en daar fietsbruggetjes over de beekjes. Het ven Tonnetjesdelle is verder uitgegraven en van asfalt voorzien. Daardoor is dit voormalige moeras nu een grote vijver met moerassige kanten. Het water stroomde van oudsher van de heideheuvels naar dit punt. De overige vennetjes werden van water voorzien door middel van een bovenmolen, een windmolen, die later door een pomp, aangedreven door een stinkende dieselmotor, werd vervangen. In een oude schuur bij de hooiberg is nog te zien waar de dieselmotor heeft gestaan. Zo'n 50 meter vanaf het pomphuis is een bijna dichtgegroeid bassin met de restanten van een roestige handpomp. De kleinkinderen van dhr. Van Beuningen zaten op een hete dag wel eens in dat bassin dat met ijskoud grondwater was gevuld. Het pomphuis is in die tijd voorzien van een metalen deur die altijd op slot moest. Een van de kleinkinderen was op een gegeven moment zoek. Men vreesde dat hij in de waterput was gevallen, vandaar de deur. Bij Tonnetjesdelle is in het verleden een houten huisje neergezet, aan één kant geopend naar het meertje en afgedekt met heideplaggen. Rondom stonden er bankjes met daarboven een plank met blikken maïs voor de eenden en de wilde zwijnen. Toen wij 15 jaar geleden op de Noorderheide begonnen met onze werkzaamheden stonden de restanten van het hutje nog overeind met nog enkele heideplaggen op het dak. In de hut was een grote mierenhoop van de rode bosmier. Thans liggen er nog wat restanten van balkjes op de plaats waar het hutje heeft gestaan.

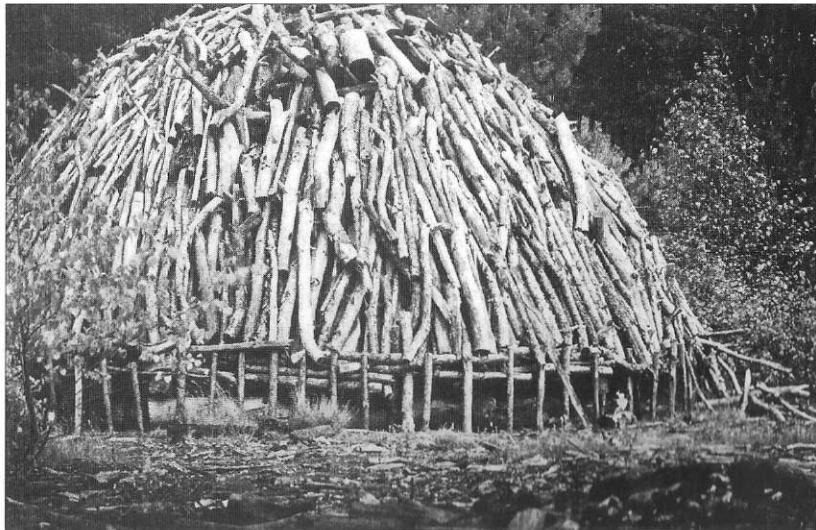
Een van de kleinkinderen van dhr. Van Beuningen heeft het volgende beschreven: 'Grootvader had op het heuvelpad een dood jong zwijntje gevonden; dat werd achter op de fiets (hij reed ook vaak op een Solex door het gebied) gebonden en bij een van de gemetselde vijvertjes aan een tak van

een berk boven het water opgehangen. Spoedig zullen de maden eraf vallen in het water en dat vinden de vissen iets heerlijk! "Zo gaat er in de natuur niets verloren," sprak grootvader. Een van de vennetjes heette De Vogel-poel, dit ven kreeg zijn water via een pijpje onder de grond. Er was een sluisje om dit te regelen. Als De Vogelpoel goed gevuld was met water, ging het sluisje dicht. De oude grillige eiken stonden zich dan te spiegelen. Deze eiken waren de stille getuigen dat een man uit Rotterdam die waterpartijen heeft gemaakt op die hoge zand- en heidegronden bij Vierhouten. Maar ook, dat deze man daar bijzonder veel plezier van gehad moet hebben dat alles zo mooi stroomde.'

Houtskool

Wim Fiets

Het is al weer bijna zomer als er ergens in de buurt een barbecue wordt aangestoken; dan gaan mijn gedachten opeens uit naar houtskool, een eeuwenoud product dat tot voor enkele jaren nog op de Veluwe werd geproduceerd. Vandaar dat het me de moeite waard leek er een artikeltje aan te wijden. Ik ben dus maar eens in de boeken gaan snuffelen en kwam het volgende artikel tegen in 'De Wandelaar' uit 1933:

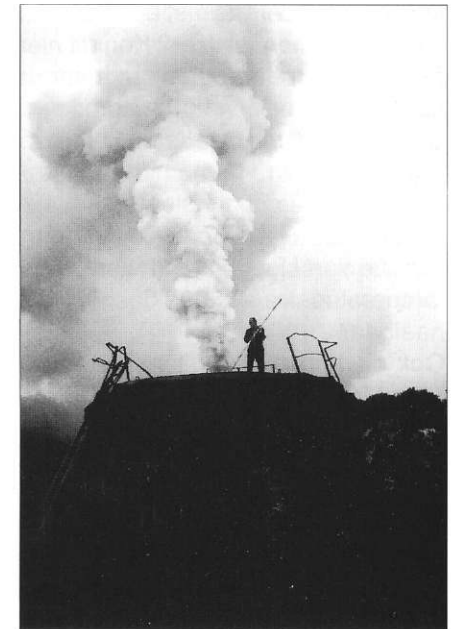

Traditionele houtskoolmeiler

Sedert enkele jaren is er een oude industrie herleeft, welke in ons land, als zoovele andere, met den ondergang werd bedreigd. Kolenbranders bouwden temidden van de bosschen hun 'mijlers' op en bewaakten er, in stille afzondering, het langzame verkolen der opgetaste houtblokken. Het is een bijna vergeten stiel, welke zij uitoefenen, welke van vader op zoon overgaat, maar welke den beoefenaars geen gouden bergen opbrengt. Zij slijten hun leven in een armelijke hut; vader en zoon drijven er hun eigen huishouding, terwijl zij om beurten slapen en waken bij de smeulende, rookende mijlers, waarvan de dekkende aardlaag zorgvuldig moet worden onderhouden. Gedurende drie weken naarmate het vuur daarbinnen verder naar den bodem en de wanden voortsmeult, wordt de trek door het aanbrengen en weder dichten van gaten in de dekking geregeld en beteugeld. Mogen de kolenbranders zich geen goudschatten vergaren, een gesprek met deze zwijgzame lieden kan leiden tot de ervaring, dat zij schatten hebben verzameld van kennis betreffende hun kleine vrienden, de medebewoners van het bosch. Een nadere kennismaking met andere buitenmensen versterkt den indruk, dat het leven in de natuur een belangrijke rol speelt in de vorming van hun karakter en inzichten; de weldadige werking van deze omgeving zal ongetwijfeld ook op vreemdelingen zijn invloed doen gelden, indien zij, behalve oog en oor, ook hun geest openstellen voor indrukken, welke zij, voor de meesten hunner nieuw en onbekend, misschien zelfs als bekrompen hebben leeren minachten

Tot ongeveer 30 jaar geleden konden we deze oude manier van houtskool branden nog in gebruik zien, onder meer nabij Hoog Soeren, in de bossen van het Kroondomein en ten zuiden van Garderen.

Imposante rookwolken boven de Veluwe, houtskoolwinning aan de Aardhuisweg

De laatste houtskoolbranderij op de Veluwe, die enkele jaren geleden naar Twente is verhuisd, was die aan de Aardhuisweg tussen Hoog Soeren en Uddel, maar daar maakte men gebruik van grote ijzeren ovens, die weliswaar economischer konden werken maar in tegenstelling tot de ouderwetse meilers niet echt aanspreken en bepaald niet bijdragen tot verhoging van het landschapsschoon. Het openen van de ovens leverde naast veel overlast trouwens wel schitterende plaatjes op.

Dankzij deze oude houtskoolwinning komen we soms een merkwaardige grondsoort tegen, het *roodzand*, dat op tal van plaatsen op de Veluwe wordt gevonden. Het duidelijkst waarneembaar is dit in de zandverstuivingen, als zo'n plek door het verstuiwen van het zand tevoorschijn komt. De rood gekleurde plek in het licht gekleurde zand kunt u dan niet missen.

Lang is er gedacht aan bemesting van akkertjes uit de Brons- en IJzertijd. Onderzoek (Kraanen en Pape 1965) heeft echter uitgewezen dat dit roodzand te maken heeft met plaatsen waar vroeger houtskoolmeilers hebben gestaan. Ook al omdat op deze plekken altijd resten van houtskool worden gevonden, lijkt dit zeer aannemelijk. En op de plekken waarvan men zeker weet dat daar meilers hebben gestaan is het roodzand altijd aanwezig.

Waarom was er nu houtskool nodig om de klapperstenen – dat wil zeggen knollen van ijzererts met een kern van leem dat een rammelend geluid maakte – om te vormen tot ijzer? Kon dit niet met gewoon hout? Men zal dit ongetwijfeld wel geprobeerd hebben maar de temperaturen die nodig zijn om het erts te verhitten tot een zogenoemde wolf, die als hij uit de oven kwam op een aambeeld werd uitgehamerd tot smeedijzer, moeten ± 1000 à 1200 °C. bedragen.

En dat kon alleen bereikt worden met houtskool in betrekkelijk kleine oven-tjes die van klei gemaakt waren. Smelten, wat gietijzer oplevert, vraagt een temperatuur van 1500 °C en dat was met de mogelijkheden van toen niet haalbaar.

Ook dit waren ware staaltjes van vakmanschap die onder andere door de heer Moerman na veel studie, kunst en vliegwerk met wisselend succes zijn gereconstrueerd.

Waar haalde men de houtskool vandaan? Doordat de ijzerindustrie ver in het oosten van Europa is begonnen en langzaam richting Nederland kwam, heeft de Duitse adel de arme gronden gekocht of zich toegeëigend met waarschijnlijk het idee dat er wel een vorstelijke barbecue aan vast zou zitten, en ik denk dat het wel gelukt is ook!

'De Wandelaar' van 1933 verhaalt hierover onder meer het volgende:

Voor zoover betrouwbare gegevens reiken, weten we, dat de graaf, later hertog van Gelre, zich beschouwde als de eigenaar der wildernissen in zijn gebied, waarbij hij zich beriep op de 'regalia', welke eertijds aan de Duitse koningen hadden toebehoord. Maar toch bleven uitgestrekte landstroken in het gemeenschappelijk bezit der oorspronkelijke bewoners, de ingezetenen der in de nabijheid gelegen buurtschappen. Voornamelijk was het te doen om de opbrengst van het brandhout, voor zoover het boschbezit betrof. Het gebruik van de heiden voor schapenteelt voorkwam dáár het opwassen van hout. En, de bezwaren, verbonden aan het vervoer van zware stammen, in verband met den langen groeitijd, leidden er toe, dat over het algemeen niet meer opgaand hout werd gekweekt, dan noodig was voor huizenbouw.*

Ik denk dat ik nu maar eens naar mijn barbecuende burens ga en mijn regalia opeis; wie weet lukt het.

** landsheerlijke rechten*

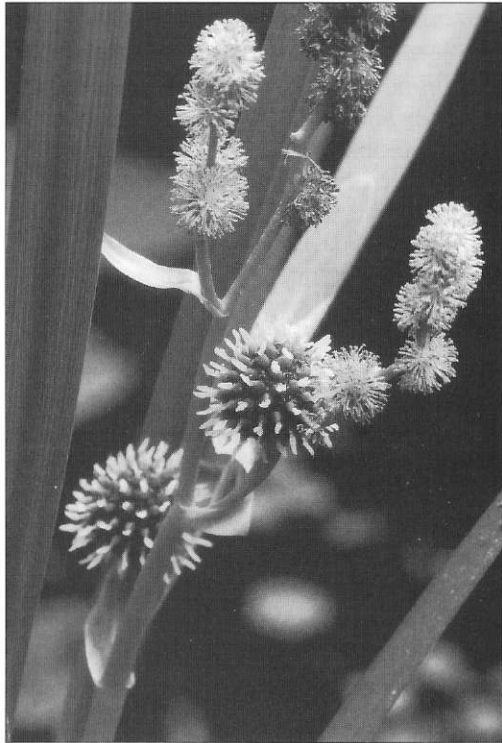
Moerasgebied Het Schol

Henk Bonekamp

Ik loop in de buurt van landgoed Het Woudhuis van de gemeente Apeldoorn. Een egaal groen weiland. Enkel gras. Engels raaigras? Niet veel bijzonders te zien. Iets verderop de bosrand van het landgoed. Aan de overkant van de sloot maïs, twee meter hoog. Geen onkruid of kruid groeit eronder of ertussen. Doodgespoten? De sloot tussen de twee percelen is tamelijk diep. Het water kan goed weg. Het is eigenlijk ook geen sloot, het was ooit een beek en nu heet het formeel een A-watgang. Deze wordt regelmatig geschoond met een grote maai-baggercombinatie. In de bagger op de oever staan een paar pollen, gele, doodgespoten brandnetels.

Nieuwbouwwijk Woudhuis-Ossenveld. Langs de spoorlijn Deventer-Apeldoorn ligt een moerasje. Een rietland. Een paar winters geleden overnachtte hier een enorme spreeuwenwolk. Ik fietste er nog wel eens heen in de schemering. Dit rietland moet verdwijnen voor de bouw van de nieuwbouwwijk. Jammer! Dan maken zich een paar mensen sterk voor het compenseren van dit natuurterreintje. Veel vergaderen, plannen, grondaankopen en grondruil. Later, in 1997, rijden de vrachtwagens wekenlang af en aan. Een stuk grond van 7 ha. wordt afgegraven. 15 cm. eraf. Er komen 3 grote poelen. Het is een enorme

modderbende, rijplaten, lawaai, graafmachines, landmeters. Moet dit wat worden?

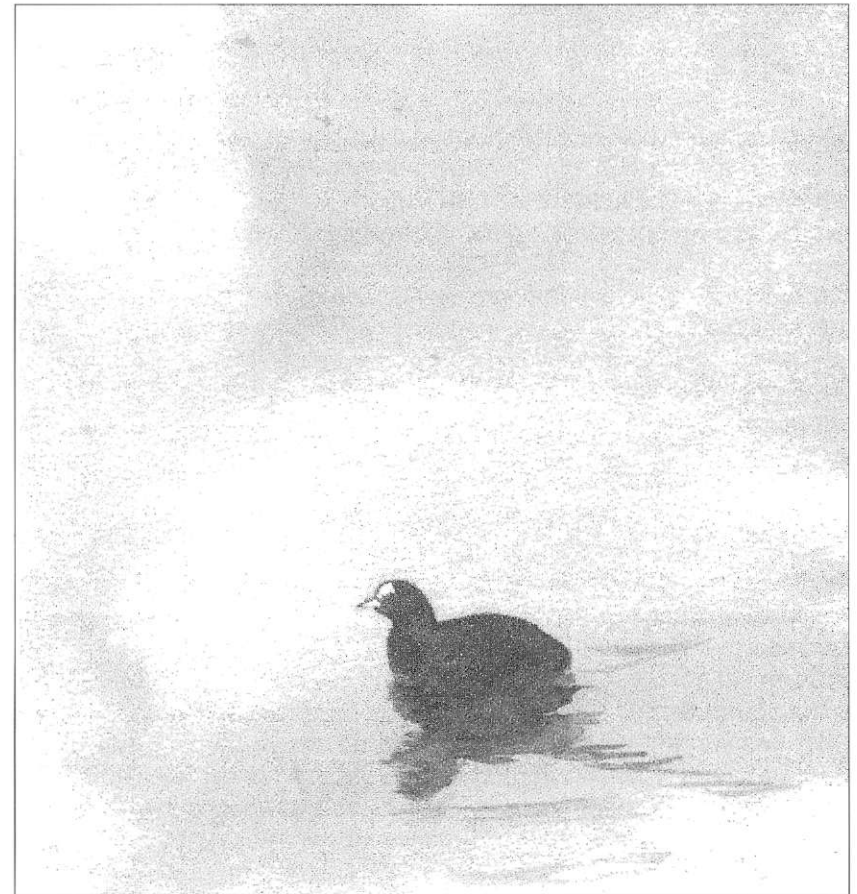

Egelskop

Dan, zo'n drie jaar later:

Ik loop door een schraalgrasland. Hier en daar pollen dophei en struikhei. Op een paar plekken kleurt de bodem rood van de zonnedauw. Langs de waterkant, op een zandstrandje, lopen een paar 'oeverlopertjes'. Althans zo noem ik ze. In de vogelgids lijken ze allemaal op elkaar. Iets verderop is het erg nat. De groene kikkers springen bij tientallen weg. Diverse soorten libellen vliegen rond. Blauwe, rode, groene, en bruine. Ook veel blauwe vlindertjes. Waar mijn schaduw over het water gaat, schieten tientallen stekelbaarsjes weg. Het schraalgrasland gaat over in een elzenbos. Inmiddels al zo'n twee meter hoog. Dicht als haar op een hond. Ik wring me erdoor. Een meter of

tien voor mij springt een reebok op en rent met grote sprongen naar het aangrenzende Woudhuis. Ik voel de warme grond op de plek waar hij lag. Net of je hem even aanraakt. De meerkoeten op het water schelden angstig als ik te dichtbij kom. Ze rennen over het water naar de rietkraag. (Onze meester in de vijfde klas bracht 'honderd jaar geleden' een dode meerkoet mee naar school, ik was onder de indruk van de gelobde rubberpoten. Heb ik toch nog iets geleerd op school.) Weer op het open terrein zit ik nog even gehurkt bij een stuk of tien gevlekte orchideeën. Door een bremstruweel, hier, sporen van een das, loop ik het moerasgebied Het Schol weer uit.

Meerkoet

Als 'stapsteen' tussen Het Schol en de poelen in het landgoed Het Woudhuis werd in 2001 nog een kleine poel gegraven. Het stukje grond lag nog braak na de aanleg van Het Schol. Dankzij een financiële bijdrage van de Stichting Behoud Dierenwereld Veluwe kon hier een fraaie loofhoutsingel worden geplant.

De Boswachterij Nunspeet, een korte impressie

Harry Kerksen

De tegenwoordige boswachterij Nunspeet bestaat uit diverse gebieden, waarvan enkele al zeer oud zijn. De boswachterij omvat de Noorderheide, het Vierhouterbos, het Zandenbosch, het Hendrik Mouwenveld, het Greveld, het Belvédèrebos en het Soerel, totaal ongeveer 2.200 ha.

Het totale gebied is eigendom van Staatsbosbeheer.

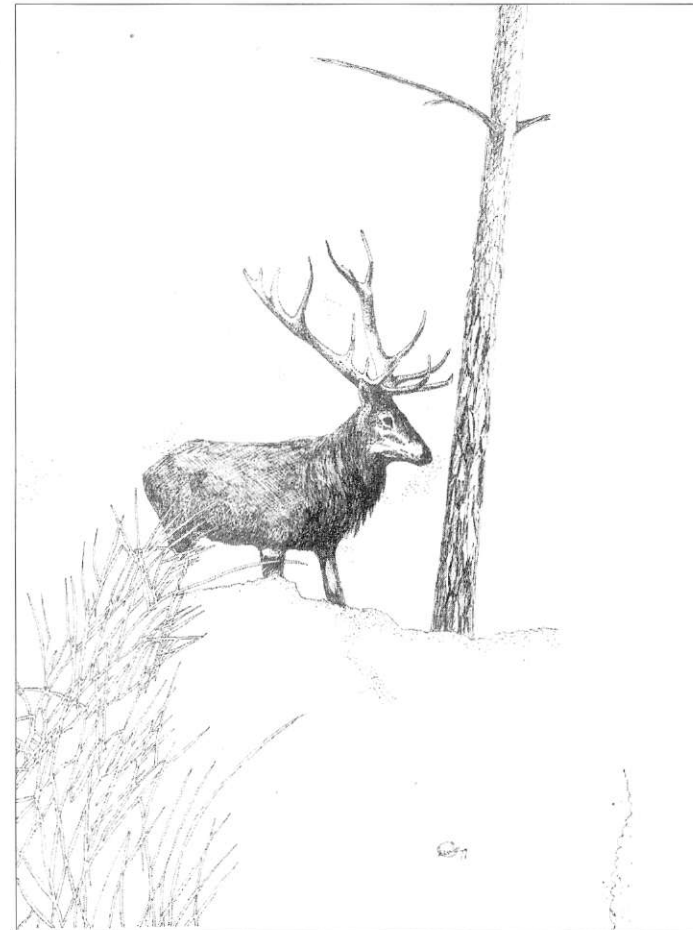
Onze stichting is in 1986 begonnen met vrijwilligerswerk in het Vierhouterbos. Tegenwoordig werken we hoofdzakelijk op de Noorderheide, maar ook in de andere gebieden zijn we wel eens bezig geweest.

In de gehele boswachterij doet onze stichting in opdracht van Staatsbosbeheer de dasseninventarisatie, boomarterinventarisatie en diverse wildobservaties.

Het Vierhouterbos is een zeer oud malebos. In vroeger tijden werden de gronden gemeenschappelijk gebruikt. De rechthebbenden waren de maalmannen (markgenoten). Rond 1600 was het gebied in zes herengoederen opgedeeld met klinkende namen, zoals onder andere het goed van Reijer Gerrits en het goed van Egbertgen Lubberts Frusselman. Op een detailkaart van het Vierhouterbos kunt u deze namen nog tegenkomen.

Uit het bos werden de mooiste en rechtste bomen geoogst, waardoor de minder mooie en kromme bomen bleven staan. Ook dit kunt u heden ten dage nog met eigen ogen aanschouwen bij een wandeling in dit fraaie bos. Verder vindt men hier nog het eikenhakhoutbos. Dit is ontstaan doordat op de eikenstobben de uitlopers werden afgezet. In de schors van de eikjes zat namelijk het looizuur dat in de leerlooierijen werd gebruikt. Voordat Staatsbosbeheer eigenaar werd van het Vierhouterbos was het eigendom van een stichting en daarvoor was het in particuliere handen. Op dat moment was het

evenwel nog geheel omrasterd. Er leefden zeer veel wilde zwijnen en enkele herten. Tegenwoordig is het gebied niet meer omrasterd en hoort het bij de vrije wildbaan. U kunt er dan ook edelherten, damherten, reeën en wilde zwijnen tegenkomen.

Edelhert

De Noorderheide was vroeger een landgoed dat in het bezit was van de familie Van Beuningen. Het terrein werd naar eigen smaak ingericht, waardoor een soort parklandschap ontstond. Dit is ook nu nog goed te zien aan de grote vijvers en diverse aangelegde waterloopjes, die onze stichting nu aan het herstellen is. Zie ook het artikel over onze projecten in dit boekje.

In en rond deze vijvers komen de heikikker, bruine kikker, groene kikker, gewone pad, rugstreeppad en kleine watersalamander voor. Tevens zijn de levendbarende hagedis en ringslang gesignaleerd. Verder vind je er damherten en moeflons. In beperkte mate zijn edelherten en wilde zwijnen aanwezig. Ook zijn er boommarters gesignaleerd.

Het gebied bestaat dus voor een groot deel uit heide, die ook werkelijk nog heide is. Vergrassing treedt hier niet of nauwelijks op. Onze vrijwilligers ontdoen de heide van bomenopslag. Het is dan ook een bijzonder mooi gezicht om hier de heide te zien bloeien.

De Noorderheide is een natuurreservaat en gesloten voor het publiek. Het gebied is onderdeel van het aaneengesloten stuwwallencomplex op de Veluwe en is dan ook een restant van het oude Veluwe bos- en heidelandschap.

In **Het Zandenbosch** bevinden zich steile stuifzandheuvelds met grove den, het is een typische stuifzandbeblossing.

De familie Van Petersom Ramring is in eerste instantie begonnen met het bebossen van het zand. In 1938 werd het bezit vermaakt aan de gemeente Ermelo en een jaar later werd Staatsbosbeheer eigenaar.

In het gebied zijn enkele bijzondere vennen te vinden. Door het extensieve beheer zijn waardevolle verlandingsvegetaties ontstaan. Hierdoor gedijen diverse plantensoorten zeer goed. We vinden er bijvoorbeeld veenmos, waterdriblad, klein blaasjeskruid, draadzegge, veenpluis en veelstengelige waterbies. Van de dieren noemen we kleine watersalamander, bruine kikker, kleine groene kikker of poelkikker en heikikker. Ook ringslang en adder worden zeer regelmatig waargenomen.

Een enkele ree wordt eveneens gesignaleerd en verder worden af en toe wilde zwijnen waargenomen.

Het Hendrik Mouwenveld is een heideterrein. Men vindt er dop- en struikheidevegetaties. Ook hier treedt er – net als op de Noorderheide – bijna geen vergrassing op.

Samen met het ernaast gelegen Cornelis Mouwenveld vormde dit een veel groter heideveld. Dit gebied bestaat thans echter uit bos.

Diverse vogels komen voor op het Hendrik Mouwenveld, bijvoorbeeld boomleeuwerik en roodborsttapuit. Het maakt verder deel uit van de vrije wildbaan zodat een ontmoeting met grofwild ook best mogelijk is.

Het Greveld is eveneens een heideterrein(tje). Opmerkelijk is hier een goed ontwikkelde bosbes- en heidevegetatie.

Bijzondere dieren die hier waargenomen werden, zijn de roodborsttapuit, de geelgors, de adder en de levendbarende hagedis. Ook dit gebied maakt onderdeel uit van de vrije wildbaan.

Het Belvédèrebos ligt ten noorden van de A28 en ten westen van Nunspeet. Hierdoor ligt het in feite helemaal geïsoleerd van de rest van de boswachterij Nunspeet. Staatsbosbeheer voert hier dan ook alleen maar de hoogst noodzakelijke werkzaamheden uit en is van plan dit gebied in de toekomst af te stoten.

Ook hier vindt men een stuifzandbeblossing.

Het Soerel bestaat eigenlijk uit twee delen, namelijk Oud-Soerel en Nieuw-Soerel.

Oud-Soerel werd in 1939 door Staatsbosbeheer aangekocht. In vroeger tijden heeft hier een herberg gestaan met stallen voor het vee, hooibergen en 64 hectare grond, bestaande uit heide, bouw- en grasland en hakhout. Bij Oud-Soerel vindt men nog een leemkuil waarin men bochtige klaver, hokjespeul, berghertshooi en knollathyrus kan vinden. Ook bevindt zich in dit gebied een zogenaamde Wilhelminaboom.

Nieuw-Soerel was een landgoed dat in 1916 door de Staatsmijnen, namens de Minister van Landbouw, Nijverheid en Handel werd aangekocht van de familie Jurriaanse uit Rotterdam. Door de Staatsmijnen mocht alle hakbare hout worden geveld, verwerkt en afgevoerd voor eigen gebruik tot 1 juli 1918. Beide gebieden behoren nu tot de vrije wildbaan.

Bron: *Geschiedenis van de boswachterij Nunspeet* door L.A. Jansen.

Uitgave: Staatsbosbeheer Gelderland 1998.

Vuurvliegje of glimworm?

Henry Kats

Ieder jaar organiseren we in de bronsttijd avondexcursies om naar het burlen van de edelherten te luisteren. Vorig jaar, eind september, was het behoorlijk warm op die avonden. Ik kan me tochten herinneren dat we dikke truien, jassen, handschoenen en warme dranken meenamen om het nog een beetje

behaaglijk te hebben. Nu liepen we in overhemden met korte mouwen. Wat mij in andere jaren niet eerder was opgevallen, waren de vele lichtschijnseltjes in de struikheide. Ik moest onwillekeurig denken aan het Ruitergat waar 's avonds nevels over het water zweven. Op die plek vertel ik tijdens zo'n tocht wel eens de legende van het Ruitergat. Het gaat over een eenzame Franse ruiter die verdwaald was. Hij zag in de verte een lichtje. Zijn eerste gedachte was waarschijnlijk dat daar iemand woonde die hem zou kunnen helpen. Hij gaf zijn paard de sporen en wilde op het lichtje afgaan. Ineens was het lichtje weg en kwamen ruiter en paard in het moeras terecht waarbij zij jammerlijk verdronken. Jaren later werd zijn harnas teruggevonden. Het schijnt er 's nachts af en toe nog wel eens te spoken.

Met een zaklantaarn zocht ik op het plekje waar ik het lichtje waargenomen had en vond de veroorzaker: het vuurvliegje of eigenlijk was het meer een glimworpje hoewel hij op een uit de kluiten gewassen pissebed leek. Veel tijd om het beestje nader te bestuderen had ik niet, aangezien ik bezig was een excursie te leiden.

Toeval of niet, maar een paar dagen na de excursie kwam mij een wetenschappelijk artikel over lichtgevende organismen onder ogen.

In dat artikel werd melding gemaakt van het feit dat door Jean-François Rees van de Universiteit van Leuven het geheim was ontdekt waardoor bepaalde diersoorten licht produceren. Naast vuurvliegjes en glimwormen zijn er meer dieren die licht kunnen maken. Met name een aantal vissoorten, pijlintvissen en bepaalde kwallen bezitten 'coelenterazine', een eiwitmolecuul dat de beesten laat 'gloeien'. Hoe deze dieren aan dit eiwit komen is een raadsel. Op een of andere manier moeten ze dit binnen krijgen, aangezien ze het eiwit niet zelf kunnen aanmaken. Hoewel niet bekend is welk organisme dit eiwit maakt, krijgen ze het waarschijnlijk via voedsel naar binnen. In Leuven is men bezig om moleculen samen te stellen die veel lijken op het eiwitmolecuul dat voor het 'lichtgeven' verantwoordelijk is. Dit eiwitmolecuul is wel aanzienlijk krachtiger dan het natuurlijke eiwit dat men uit een kwal heeft geïsoleerd. Men denkt aan toepassing in bijvoorbeeld zonnebrandolie en huidcrèmes. Zelfs is het volgens Rees mogelijk om dit eiwit in een geneesmiddel te verwerken om bepaalde zenuwziekten te bestrijden. Er zal nog veel onderzoek nodig zijn voor dit zover is. Tot zover de samenvatting van het betreffende artikel.

Het vermogen van glimworpjes en andere dieren om licht te geven heet bioluminescentie (betekent: 'door levende organismen geproduceerd licht'). Het licht kan variëren van violet en blauw tot groen en rood. Om dit te kunnen

maken zijn twee stoffen nodig, namelijk zuurstof en een molecuul dat spontaan reageert met zuurstof, genaamd luciferine. Door een chemische reactie komt natuurlijk licht vrij. Het enzym luciferase zorgt voor de ontsteking van alle moleculen tegelijk waardoor er een soort flitslicht ontstaat.

In het begin had ik het over een vuurvliegje dat eigenlijk meer een glimworpje was hoewel hij op een uit de kluiten gewassen pissebed leek. Ongevleugelde vrouwtjes van het vuurvliegje worden glimworpjes genoemd. Doordat ze geen vleugels hebben, lijken ze inderdaad enigszins op een pissebed. Maar dan wel een met zes pootjes zoals een insect betaamt. De mannetjes zenden op hun nachtelijke vluchten lichtsignalen uit die door de vrouwtjes met lichtsignalen in een andere frequentie worden beantwoord. Er is onderzoek gedaan naar deze frequentie van lichtsignalen uitgezonden door glimworpjes of vuurvliegjes. Men had ontdekt dat er bij de mannetjes precies 5,7 seconde tussen de lichtsignalen zat en bij de vrouwtjes 2,1 seconde. Met een zaklantaarn gaf de onderzoeker om de 2,1 seconde een lichtflits richting insect. Het vonkje kwam dichterbij en na een korte tijd viel er een klein insect in zijn hand bij de lichtgevende zaklantaarn. Het bleek een vuurvliegmannetje te zijn. Met dit experiment is aangetoond dat deze kevertjes (want daartoe behoren de vuurvliegjes) via een vraag-en-antwoordspel door middel van lichtsignalen naar een partner zoeken. In alle gevallen lokken glimworpjes hun mannelijke partners met lichttekens. De glimworpjes klimmen in grashalmen of struikheide en krommen hun achterlijf tot hoog boven de kop waarna ze hun lichtgevende onderkant naar boven richten. De mannetjes vliegen in een langzame zoekvlucht op de lichtbron, de vrouwtjes dus, af en laten zich er dan prompt op vallen. Er volgt dan onmiddellijk een paring. De vrouwtjes van onze glimworpjes dragen hun lichtbron aan de onderkant van het laatste achterlijfsegment. Dit insectenlichaamsdeel bestaat uit twee cellagen. Licht ontstaat in de buitenste cellaag, deze is doorzichtig. In de tweede, ondoorzichtige cellaag die gevuld is met bepaalde zoutkristallen, wordt dit licht gereflecteerd.

Interessant is de vergelijking van een kunstmatige lichtbron met deze natuurlijke lichtbron. Kunstmatige lichtbronnen stralen een gedeelte van hun energie uit in de vorm van warmte. Bij glimworpjes wordt vrijwel alle energie omgezet in licht en gaat er dus geen energie verloren aan warmte. Aan een lamp kan men zich branden, aan een glimworpje niet.

In warme landen leven verschillende soorten vuurvliegjes bijeen in eenzelfde leefgebied. Er is bij iedere soort een andere frequentie tussen de lichtsignalen en de duur daarvan. Op deze wijze herkennen ieder mannetje en ieder vrouwtje

hun eigen soort. Ze hebben als het ware allemaal een eigen taal. Dit voorkomt dat er verschillende soorten onderling paren en dat er dus bastaarden zouden ontstaan. Eén soort vuurvliegje, de Photuris, kan de frequentie van lichtsignalen uitzenden van een andere soort en zo de Photinus-wijfjes precies nadoen. Op deze wijze lokken deze vuurvliegjes de Photinus-mannetjes. Een niets vermoedend mannetje komt op de signalen van het 'vrouwtje' af om te paren. Zodra hij landt, wordt hij dan opgegeten door het andere vuurvliegje. Wat dat betreft boffen onze Veluwse vuurvliegen dus maar!

Naschrift:

Na in mijn vakantie een verhaal gelezen te hebben betwijfel ik ten zeerste of onze Veluwse vuurvliegen boffen. Ik las het boek van Maarten 't Hart: *Verzamelde verhalen*. In het verhaal 'Avondwandeling' loopt Maarten in een plantsoen in Leiden. Hij schrijft: 'De boomtoppen ruisten in de warme zomerwind. Ik werd gevolgd door vuurvliegjes, mannetjes. In de struiken lichtten de gloeiwormen op. Wee het mannetje dat, gehoor gevend aan het signaal van de gloeiwormen, de vrouwtjes, omlaag duikt en niet op het vrouwtje van de goede soort landt. Hij wordt verslonden.' Aangezien Leiden en de Veluwe niet zo ver van elkaar liggen had ik mijn artikel beter kunnen beëindigen met een wet van de natuur: 'Eten en gegeten worden'.

Veluws landschap

ANWB-Eurotopcamping Dit is uw beste keuze

● Toeristisch perfecte lokatie

Temidden van uitgestrekte bossen en heidevelden met veel wandel- en fietsmogelijkheden ligt "De Pampel". Op 1 km afstand ligt Hoenderloo, een ingang van het Nat. Park "De Hoge Veluwe". In de directe omgeving Apeldoorn, Arnhem, Ede en talrijke toeristische attracties.

● Royale plaatsen, maar géén stacaravans

Onze ruime plaatsen (gem. 100 m²) bieden dankzij de natuurlijke begroeiing veel privacy.

● Uitstekende voorzieningen

Een ruim voorziene supermarkt, gezellige kantine, serre, petit-restaurant, snackbar, verwarmd zwembad en kleuterbad met fraai terras en moderne speeltoestellen.

● Uiterst comfortabel sanitair

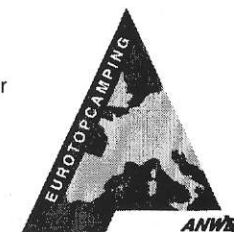
Vloerverwarming en luchtbeheersing maken "De Pampel" ook als wintercamping ideaal.

● Recreatie op "Top" niveau maar géén disco

In het hoogseizoen zorgt een professioneel recreatieteam voor een aantrekkelijk programma.

● Aantrekkelijke arrangementen

"De Pampel" heeft zeer aantrekkelijke arrangementen voor het voor- en naseizoen en de winter.

Woeste Hoefweg 33-35
7351 TN Hoenderloo
Tel.: 055 - 378 17 60
Fax: 055 - 378 19 92

www.pampel.nl
info@pampel.nl

**Camping "De Pampel" is voor 2002 opnieuw
uitgeroepen tot Eurotopcamping**

Op Apenheul leven ruim 350 apen vrij in het bos en blij tussen de bezoekers. Zonder gaas of tralies kijkt u niet met medelijden, maar met respect naar 30 soorten 'Ambassadeurs van het Regenwoud'.

Apenheul werkt mee aan tal van internationale fokprogramma's en ondersteunt diverse natuurbeschermingsprojecten in de tropen.

**Voor fietsers en automobilisten staat Apenheul uitstekend aangegeven langs alle invalswegen van Apeldoorn, maar Apenheul is ook goed te bereiken met het openbaar vervoer.
Iedere dag geopend van 1 april t/m 31 oktober.
Telefonische informatie: 055 3 57 57 57**

...het dierbaarste dierenbos van Nederland!

Vakantie op de Veluwe?

Albert Bodde

Kersvers teruggekeerd van drie weken vakantie in Frankrijk bevind ik mij in een soort niemandsland tussen wat je net achter je hebt gelaten en wat weer op je af komt stormen: je huis, je baan, je sociale verplichtingen en al dat vele andere.

Je hebt even tijd nodig om te landen, aan te komen. Je bent je oriëntatie nog grotendeels kwijt. Wat doe ik hier eigenlijk, vraag je je dan af. Een ideale tijd voor bezinning dus? Want de vraag, wat doe ik hier eigenlijk?, kunnen we immers ook minder letterlijk opvatten.

Het woord 'vakantie' (vroeger schreef je vacantie) heeft te maken met vacuüm (Latijn voor 'ledige ruimte') leegte dus. Maar de eigenlijke leegte bevindt zich meestal niet in je vakantie. Die proppen we, net als ons dagelijks leven vaak vol met 'zinvolle' activiteiten. De eigenlijke leegte is eerder gesitueerd in het niemandsland waar ik het zo-even over had. Daar is ook de ruimte voor dat soort melancholie, waaraan dichters zich laven, waaraan beelden ontspruiten die kunnen ontroeren.

In ons dagelijks leven kennen we ook van die momenten, flitsen, waarbij we opeens – heel even maar – uitgetild worden boven onszelf en verbinding krijgen met een grotere werkelijkheid dan die van onze vaak zo prozaïsche en concrete beslommingen. Ikzelf heb dat soort momenten meestal als ik 'buiten' ben, als ik bijvoorbeeld 's ochtends vroeg ergens in het Kroondomein wandel of fiets. Soms wordt ik dan opeens overvallen door dat gevoel van leegte, van ruimte en 'eeuwigheid'. Opeens kan je dan een heel wezenlijk gevoel van bestaan ervaren, een besef van jezelf als uniek individu, maar tegelijkertijd verbonden, een allesomvattend gevoel van – in liefde – verbonden zijn met alles om je heen, de natuur, maar ook met mensen, mensen die je kent, mensen die je niet kent.

Het is een staat van zijn die je 'overvalt', waar je niet op kunt wachten. Je kunt er wel op wachten, maar hij komt toch altijd onverwacht, als je hem het minst verwacht. Het is net als met meer dingen in het leven, als je erop zit te vlassen, dan gebeurt het niet. Soms betrap ik mezelf er bijvoorbeeld op dat ik heel gespannen door het bos loop, om vooral toch maar niets te missen, om veel wild te zien of om een 'onvergetelijke ochtend' te hebben. Maar dan werkt het meestal niet. Het wild komt vaak toch onverwacht, als je net even niet oplette en die onvergetelijke ochtend was er wel – want hij is er immers altijd – maar je hebt hem over het hoofd gezien, omdat je zo druk bezig was ernaar te zoeken.

Een bijzondere plek

Zo gaan we met veel dingen om in het leven, gedreven op zoek naar ervaringen die ons de een of andere 'kick' geven. En als we in ons werkzame leven die ervaringen niet hebben, zoeken we ze in onze vrije tijd of in onze vakantie. Vooral onze vakantie moet bij uitstek een soort tegenpool zijn van ons 'normale' bestaan, een compensatie voor alles wat we ons de rest van het jaar 'ontzeggen'. Vandaar dat veel mensen hun vakantie 'volproppen' met activiteiten, die hun die gewenste ervaringen moeten bieden. Je kunt hier honderd verschillende plaatjes bij bedenken of invullingen aan geven.

Zo ervoer ik tijdens de zojuist voorbijgevoerde vakantie hoe consumptief eigenlijk het bekijken van een oude stad kan zijn en hoe weinig vakantie op die manier toevoegt aan je leven. Soms kan het ontdekken van een oud gehuchtje ergens achteraf en toevallig onderweg aangedaan veel meer in jezelf teweegbrengen dan een uitgebreid bezoek aan de prachtig opgedoofde straten, pleinen en kerken van een Zuidfranse stad. Een stad verworden tot toeristisch product. Het echte leven is gestold in stenen.

En in zo'n 'volmaakte' stad dan toch opeens op een trappetje in een schilderachtig straatje een clochard. 'Kijk, dat is nu een clochard', ik kan me nog ternauwernood bedwingen het mijn kinderen toe te roepen, verbaasd als ik

ben dat deze zwerver zo sterk aan mijn schilderachtige, romantische beeld van een echte Franse clochard beantwoord, compleet met alpinopet en fles wijn. Ze bestaan dus toch. In het voorbijgaan kijk ik de man recht in de ogen, en wat ik daar zie, is helemaal niet schilderachtig, allesbehalve romantisch. Ik kijk in een door het leven verscheurde ziel. Zijn ogen doen mij pijn, als ik hem vriendelijk probeer te groeten.

Deze hunkering naar ervaringen, deze jacht naar belevenissen in onze vakantie; op zo'n manier kun je ook in de natuur, op de Veluwe, je vakantie doorbrengen. Maar juist de Veluwe heeft 'meer' te bieden, een 'meer' dat overigens best moeilijk onder woorden te brengen is, een 'meer' dat door iedereen ook weer anders zal worden beleefd.

Het plan Veluwe 2010 is bedoeld om de Veluwe op vele terreinen een zogenoemde kwaliteitsimpuls te geven. Dat is natuurlijk een tamelijk vage intentie zolang er geen concrete invulling aan wordt gegeven. Er is een goede kans – tenminste, dat lees ik uit de bijbehorende nota – dat die invulling vooral gericht zal zijn op het creëren van meer ruimte, rust en stilte, meer eenheid en verbindingen op de Veluwe.

Dat betekent dus niet 'volproppen', maar soms juist 'leeghalen', weghalen van bestaande bebouwing of menselijke activiteiten. Je zou dat bijna een unicum kunnen noemen. Dat wij mensen bereid zijn 'een stapje terug te doen', iets aan de natuur terug te geven, waar we eeuwenlang alleen maar hebben genomen. Sommigen noemen zoiets 'kapitaalvernietiging', maar we krijgen er een veel groter kapitaal voor terug, een veel schaarser goed, namelijk rust en ruimte.

Misschien beseffen we wel te weinig hoe uniek en revolutionair die stap zou zijn, als hij ook daadwerkelijk zal plaatsvinden. Wij zien vrijwillig af van het bouwen van nog meer bungalow- en pretparken, ontmantelen oude kazernes-terreinen, sluiten doorgaande wegen af, ruimen ontsierende agrarische en bio-industriële bouwwerken en misplaatste campings op en slechten talloze barrières die de vrije doortocht van het wild nu nog belemmeren. Op de Veluwe mag alleen nog maar natuurvriendelijk worden geboerd.

Laten we hopen dat de kwaliteitsimpuls vooral meer van dat bijzondere 'meer' dat de Veluwe al heeft teweeg zal brengen, dat er inderdaad meer rust, stilte, ruimte en 'leegte' zullen ontstaan. Dan kun je een bijzonder soort vakantie op de Veluwe houden, een 'lege' vakantie, waar je heel verrijkt van thuiskomt. En wij, als aanwonenden of bewoners van dit 'lege' stukje Nederland, wij hebben dan misschien wel helemaal geen vakantie meer nodig.

EEN MOMENT VOOR ONTSPANNING,

1-.....	grondsoort-voegwoord-water
2-.....	telwoord-bouwmateriaal-plus
3	..-.....	niet laag-bevel
4	-.....	vorm-voettocht
5	...-.....	niet tam-lijst van werkzaamheden
6	..-.....	part-bijwoord-dicht begroeid bos
7	.-.....	hoofddekseel-zangnoot-bezittelijk vuw (duits)
8-....	taille-orgaan
9-..	niet werken-heuvel
10-..	insekt-voegwoord-crimineel
11	...-.....	roe-kippenverblijf
12-.	pauze-bepaald stuk grond

Na invulling ontstaat op de streepjes van boven naar beneden gelezen de naam van een gebied op de Veluwe. Oplossing zie blz.27

BIJZONDERE WAARNEMINGEN

14 oktober 2000:

zwarte kluiwzwam gevonden door Wim Fiets in Berg en Bos.

Juni 2001:

twee parende ringslangen gevonden en gefotografeerd door William Fick

In de **wintermaanden** zijn houtsnippen aangetroffen op de Noorderheide, Tongerense heide en in ons nestkastengebied rond Radio-Kootwijk.

20 mei 2001: gevonden door Wim Fiets: huid van een ringslang met een lengte van 1.60 meter.

6 juli 2001: heeft Jaap Nieuwenhuis 3 jonge kerkuilen in een nestkast waargenomen en daar uiteraard foto's van gemaakt.

17 augustus 2001: in de wijk Zevenhuizen in Apeldoorn een doodgereden bunzing gevonden.

Oplossing puzzel: NOORDERHEIDE

1. zandeNplas
2. vierhOuten
3. hoOgzit
4. Rondwandeling
5. wilDrooster
6. deElerwoud
7. kRoondomein
8. middelHart
9. stakenbErg
10. wespindlef
11. garDeren
12. rustgebiEd

Met dank aan de fam. Perdijk

Nestkastenproject Radio-Kootwijk

Joop Rolfes

Overzicht nestkasteninventarisatie 2001

Zoals gebruikelijk ook nu weer een overzicht van de resultaten van het broedseizoen. De resultaten in 2001 zijn, vergeleken met vorig jaar (toen werden we geconfronteerd met een enorm aantal vernielingen), ondanks de MKZ redelijk te noemen, want wat gebeurde er.

Op 13 maart werd in Nederland MKZ vastgesteld in Olst, en kort daarop werden alle bosgebieden afgesloten. Deze afsluiting heeft geduurd tot 23 mei. Dit hield dus in dat de vrijwilligers die een nestkastengebied beheren geen controles konden uitvoeren.

Gelijk na de openstelling van de bossen hebben de vrijwilligers gemiddeld nog 3 controles uitgevoerd en dit bracht nog een onverwacht goed resultaat.

Onze mensen hebben de volgende aantallen geïnventariseerd.

78 paar koolmezen met 359 uitgevlogen jongen; in 2000 waren dit 55 paar met 247 jongen

8 paar pimpelmezen met 62 uitgevlogen jongen; in 2000 waren dit 5 paar met 7 jongen

36 paar bonte vliegenvangers met 222 uitgevlogen jongen; in 2000 waren dit 50 paar met 121 uitgevlogen jongen.

Dit seizoen helaas geen broedgevallen van de boomklever.

Verder zijn er bij diverse inventarisaties edelherten, reeën en wilde zwijnen waargenomen.

Wat er zoal gebeurde

Wim en Henry

In de wintermaanden een geheel nieuwe dialezing gemaakt, getiteld: 'Horen, zien en zwijgen'.

Drie dialezingen verzorgd voor de gasten van Camping De Pampel te Hoenderloo.

De Game Fair is door de MKZ-crisis niet doorgegaan. Daardoor hadden wij gelegenheid om op Hemelvaartdag met onze voorlichtingsstand bij de Groene Dag in het park van kasteel Rosendaal aanwezig te zijn.

Onze stand in vol ornaat

Gedurende de maanden juli en augustus avondexcursies georganiseerd voor bezoekers van Lumido in boswachterij Berg en Bos.

Na afwezigheid van een paar jaar, soms moet je eens afwisselen, zijn we weer met onze stand naar de Ugchelse bijenmarkt geweest.

SBDV-internetpagina

Steeds belangrijker gaat het worden, het internetsitegebeuren. Het blijkt een zeer goed communicatiemiddel te zijn. Veel 'groene' organisaties, verenigingen en stichtingen hebben verwijzingen (links) naar elkaars internetpagina's. Mede daardoor krijgen we vaak bezoekers op onze site. Een paar donateurs hebben al iets geschreven voor onze internetpagina. Aangezien we graag actueel willen blijven en onze pagina regelmatig willen verversen, doen wij een beroep op u. Mocht u iets bijzonders waargenomen hebben in de natuur, laat het ons weten! Mocht u een leuke natuurbeleving hebben ervaren, schrijf of e-mail het ons! H.L.Kats@inter.nl.net of wimfiets@chello.nl. U zou ons daar een groot plezier mee doen!

De euro en uw donatie

Ook onze stichting moet meedoen in het hele euro-verhaal. U hebt dit al kunnen zien aan de bijgevoegde acceptgiro, die niet zoals vroeger blauw is maar een gele kleur heeft.

De indeling van deze acceptgirokaart is ook iets anders dan u gewend was. Verleden jaar nog waren er immers twee velden waar u uw rekeningnummer in kon vullen. Als u een gironummer had vulde u het linker veld in, had u een banknummer dan moest het rechter veld ingevuld worden. Dat is nu verdwenen. Ongeacht of u een banknummer of een gironummer heeft, u vult dit gewoon in bij het rekeningnummer. Als uw nummer bij ons bekend is, hebben wij dit al voor u gedaan.

Zoals u ook in bijgaande brief kunt lezen hebben wij de donatie van onze stichting vanaf de oprichting in 1986 nooit aangepast. De reden hiervoor was dat wij van mening zijn dat de donatie voor niemand een beletsel mag zijn om lid te zijn van onze stichting.

Als wij de oude donatie van f 10,- nu gaan omrekenen naar euro's, komen we uit op een bedrag van 4,54 Euro.

Dit is natuurlijk administratief niet echt handig. Daarom hebben wij gemeend de minimum donatie te moeten stellen op 5 Euro. Een kleine verhoging dus. Gezien het feit dat onze donatie nog nooit is aangepast, veronderstellen wij dat dit voor niemand echt een bezwaar zal zijn. En mocht u van mening zijn dat 5 Euro wel wat weinig is, dan mag u altijd (graag zelfs) meer overmaken. Extra donaties worden gebruikt om (uiteraard op de Veluwe) natuurgerichte projecten te ondersteunen.

Het bestuur.

Jaarprogramma 2002

Voor de excursies/burltochten dient u zich minimaal 1 dag van tevoren op te geven. Alle evenementen zijn voor donateurs met 1 introductie gratis toegankelijk.

16 maart	<p><i>Dia-lezing door J.Huttinga, jachtopziener bij de Koninklijke Houtvesterij het Loo.</i> <i>Bij onze stichting welbekend door zijn zeer enthousiaste vertellingen over de flora en fauna van de Veluwe.</i></p> <p><i>Vandaag zijn serie " Door de 4 seizoenen heen gezien"</i></p> <p>Aanvang 14.00 uur in het Dorpshuis Ugchelens Belang</p>
13 april	<p><i>Excursie te voet met de mogelijkheid om grof wild te ontmoeten door de Boswachterij Nunspeet.</i></p> <p><i>Een geheel nieuwe tocht door - voor de meesten van ons - onbekend terrein.</i></p> <p><i>Vertrek om 18.00 uur vanaf de parkeerplaats van bezoekerscentrum het Zandenbosch te Nunspeet.</i></p>

31 mei 1 en 2 juni	Game Fair in het park Berg & Bos te Apeldoorn. Op deze 3 dagen durende happening zijn wij weer aanwezig met een voorlichtingsstand. Wij zullen de aandacht vestigen op het leven in en rond de poelen.
31 aug.	Excursie per fiets met de mogelijkheid grofwild te ontmoeten door de Kroondomeinen. (Wel graag een "stille" fiets meenemen). Vertrek om 18.30 uur vanaf de parkeerplaats bij de Echoput
28 sept.	Burltocht te voet. Luisteren naar het burlen van de edelherten in de Koninklijke Houtvesterij. Het blijkt gemakkelijk te zijn een opvouwbaar stoeltje of plastic zak mee te nemen, zodat we rustig zittend naar de bosgeluiden kunnen luisteren Verzamelen om 19.00 uur op de parkeerplaats van de Echoput.
26 okt.	Dialezing door de heer G.J.Niessink Deze bekende fotograaf zal ons meenemen op een tocht door de 4 jaargetijden in de tuinen van paleis Het Loo en de natuur rondom Apeldoorn Aanvang 14.00 uur in dorps huis Ugchelens Belang
15 maart 2003	Dialezing door de heer B.Maassen Het thema zal zijn: "De Veluwe nostalgisch", feiten en natuur uit de jaren '20 en '30. Aanvang 14.00 uur in dorps huis Ugchelens Belang

Locaties:

Parkeerplaats bezoekerscentrum Zandenbosch te Nunspeet:
vanaf de snelweg A-28 neemt u de afslag Nunspeet-Oost (afslag 15) Daarna richting Epe aanhouden. Na ongeveer 100 meter heeft u al de afslag rechts naar het bezoekerscentrum.
Vanaf Epe staat de afslag naar het bezoekerscentrum ook duidelijk aangegeven.

Echoput: gelegen aan de oude weg Apeldoorn-Amersfoort (N-344) ter hoogte van de afslag Hoog-Soeren

Dorps huis Ugchelens Belang: Bogaardslaan 81 te Ugchelen (Apeldoorn).

Aanmelden voor de excursies en burltochten tenminste 1 dag van tevoren bij:

H. Kats, tel. 055-3558686.

VRIJWILLIGERSWERK IN NATUURGEBIEDEN

MKZ en de problemen

Vrijwilligerswerk en de MKZ, de aanhef zegt het al. Zeer veel is er reeds gezegd en geschreven over de Mond- en Klauwzeercrisis. Ook onze stichting heeft, en met name onze vrijwilligers hebben, een gedwongen stilteperiode gehad. In geen van 'onze' gebieden konden en mochten wij ons werk doen. Dan ervaar je pas wat je mist. Je kent alle gebieden zo goed en je bent bang dat het aanwezige wild besmet zal worden. Niets kon je doen, alleen maar afwachten en hopen dat er geen besmettingsgevallen in de natuurgebieden kwamen. Eind juni kwam het bericht dat de gebieden weer vrijgegeven werden. Het was afgelopen met de rust voor het wild. We hebben van beheerders vernomen dat het wild regelmatig op plaatsen kwam waar het anders nooit gezien werd.

Beperkte bewegingsvrijheid voor de mens – ruimte voor het wild

In Berg en Bos moesten de dieren die in de afgesloten wildbaantjes leven uiteraard wel gevoerd worden, ook in de crisisperiode. Wij verzorgen daar in de weekends de wilde zwijnen en edelherten en geven voorlichting aan het aanwezige publiek. In die periode mochten we wel voeren, doch onder uiterst strenge voorwaarden. Voor alle publiek was het gebied afgesloten. Het was een zeer vreemde ervaring om door de afzettingen te gaan, zoveel regels in acht te moeten nemen, regelmatig alles te moeten ontsmetten. We hadden allemaal het vreemde gevoel dat er iets lugubers aan de hand was. Gelukkig is daar een einde aan gekomen. We voeren de dieren weer waar het publiek bij is, laten de geweistangen zien en vertellen over de levenswijze en een stukje wildbeheer van de wilde zwijnen en de edelherten.

VRIJWILLIGERSWERK GAAT NA PROBLEMEN WEER VERDER

Het vrijwilligerswerk is blijven liggen ten tijde van de MKZ-crisis. Op zich geen probleem als er een half jaar of een jaar geen dennetjes of berken getrokken kunnen worden, als de uitgelopen Amerikaanse eik niet gesnoeid kan worden. Dat halen **we** best wel weer in. Ja, **we**, en dan niet alleen de bestuursleden met enkele donateurs, maar ook u of uw familie, kennissen, burens of vrienden, iedereen is welkom om mee te werken met ons vrijwilli-

gerswerk. Het zijn werkzaamheden die niet verricht zouden worden zonder de hulp van vrijwilligers. We doen vrijwilligerswerk voor de Stichting Het Geldersch Landschap, Staatsbosbeheer maar ook in de boswachterij Berg en Bos van de gemeente Apeldoorn. Juist na een periode dat je niet in die gebieden mocht komen was het een verademing om weer gewoon in de vrije natuur wat werkzaamheden te kunnen verrichten. Die verademing gunnen we iedereen! De onverwachte ontmoetingen met dieren, het zien van een plant of paddestoel die je niet kent of gewoon de sfeer maken zo'n ochtend soms onvergetelijk. Het zijn vaak die kleine dingen die het doen.

Weer aan het werk op de Noorderheide

Altijd hebben we nieuwe vrijwilligers nodig aangezien we in veel gebieden veel werk willen verrichten. Weet u iemand die graag in de natuur op zijn/haar eigen tempo vrijwilligerswerk wil verrichten. Geef dat alstublieft door, wij zijn graag bereid om verdere toelichting te geven en een afspraak te maken om een keer met ons mee te gaan. Er zijn, buiten een donateurschap van minimaal 5 Euro, geen verplichtingen aan verbonden. Alle werkzaamheden zijn in natuurgebieden op de Veluwe. We werken in het algemeen op **zaterdag-ochtenden van 09.00 tot 12.00 uur**. Vaak gaan we daarna nog even een

stukje wandelen met elkaar. Aangezien er één boekje van onze stichting per jaar uitkomt staat het vrijwilligerswerk voor het gehele jaar daarin vermeld. U kunt dus de data voor het hele jaar in uw agenda noteren.

Overzicht van de diverse projecten en zaterdagen waar en wanneer er gewerkt wordt

Tongerense heide (terreingids Het Geldersch Landschap blz.118): een prachtig gebied van droge- en natte heide, waar wij zorgen voor de verwijdering van spontaan gegroeide grove den, berk e.d. Data: **4 mei, 7 september, 2 november 2002, 4 januari 2003 en 1 maart 2003**. Verzamelen op de parkeerplaats van Restaurant Le Triangle aan de Elburgerweg 1, hoek Zwolseweg in Wenum/Wiesel. Vandaar gaan we met zo min mogelijk auto's naar de heide.

Noorderheide (S.B.B.): in dit gebied (reservaat) zijn we bezig met de restauratie van oude waterloopjes (zie elders in dit boekje) en schonen we de heide van opslag van grove den. Regelmatig ontmoeten we tijdens ons werk de moeflons en de damherten. Data: **6 april, 15 juni, 5 oktober, 7 december 2002 en 1 februari 2003**. Verzamelen op de parkeerplaats aan de weg Vierhouten - Emst, bij de ingang van het Vierhouterbos.

Zandhegge, (terreingids Het Geldersch Landschap blz.131): Een niet voor publiek toegankelijk terrein met een historische zandstuifwal en twee heideveldjes. Evenals op de Tongerense heide zorgen we dat opslag van deze heideveldjes wordt verwijderd. Verder onderhouden we een grafheuvel nabij de Wieselseweg. Data: **29 juni en 28 december 2002**. Verzamelen bij de slagboom van Het Geldersch Landschap (ingang Zandhegge), halverwege de Greutelse weg in Wenum/Wiesel.

U dient zelf voor koffie en eventuele lunch e.d. te zorgen (een stoeltje of stuk plastic om op te zitten tijdens de pauzes is erg prettig)!

Indien blijkt dat zich te veel vrijwilligers voor een project hebben aangemeld of dat er, gezien de werkzaamheden, een beperkt aantal vrijwilligers nodig is, krijgt u daarover zo spoedig mogelijk bericht. Mocht u op een opgegeven datum niet kunnen, wilt u dan zo vriendelijk zijn dit telefonisch of per e-mail te melden aan een van onze bestuursleden? We hoeven dan niet onnodig te wachten op de verzamelpaatsen. (Telefoonnummers en/of e-mail-gegevens bestuursleden staan op de achterpagina van ons boekje).

Indien u aan een project wilt meewerken kunt u dat aangeven op bijgaand formulier en dit formulier opsturen naar ons postbusnummer (vergeet niet de data voor uzelf te noteren alvorens u het verstuurt). Wij rekenen dan op uw aanwezigheid.

Stichting Behoud Dierenwereld Veluwe

Vrijwilligersprojecten 2002 / 2003

Naam:

Adres:

Postcode/Plaats:.....

Telefoon/E-mail:.....

Wil zich opgeven als vrijwilliger om mee te werken aan projecten in onderstaande gebieden op de aangegeven data (graag de data aankruisen waarop u wilt werken).

Informatie is te verkrijgen bij het secretariaat, telefoonnummer 055 – 3558686

Tongerense heide	Noorderheide	Zandhegge
☐ 4 mei	☐ 6 april	☐ 29 juni
☐ 7 september	☐ 15 juni	☐ 28 dec.
☐ 2 november	☐ 5 oktober	
☐ 4 jan.2003	☐ 7 december	
☐ 1 maart 2003	☐ 1 februari 2003	

Dit formulier zenden aan:

Stichting Behoud Dierenwereld Veluwe
Postbus 103
7300 AC Apeldoorn

of e-mailen naar:
H.L.Kats@inter.nl.net